

Из семантике придева πιστός у Светоме Писму Новогa Завета

Београд, Србија

Универзитет у Београду

Премда се активно значење придева πιστός у Светоме Писму Новогa Завета јавља знатно ређе него његово пасивно значење „веран, поуздан“ — придев πιστός у Новоме Завету јавља се 67 пута [1, с. 1337], његова активна употреба у овом новом контексту ипак развија одређене особености, добијајући при томе и на религијском значају [4, VI, с. 204-205].

У овоме раду желимо да осветлимо активно значење придева πιστός у Светоме Писму Новогa Завета, дајући осврт на српски и српскословенски превод датог придева. Сви примери превода на српски језик представљају наш превод. У велике заграде — [] — стављене су речи придодате ради јаснијег значења.

Али, прво погледајмо места где придев πιστός задржава своју старозаветну употребу. Тако се и у новој светописамској традицији старозаветни праведници, као примери вере у Бога, карактеришу придевом πιστός:

προϊδούσα δὲ ἡ γραφή ὅτι ἐκ πίστεως δίκαιοι τὰ ἔθνη ὁ Θεὸς, προεὐηγγέλισατο τῷ Ἀβραάμ ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη· ὥστε οἱ ἐκ πίστεως ἐυλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

„А Писмо, предвидевши да Бог оправдава незнабошце због њихове вере, унапред објави Авраму: У теби ће бити благословени сви незнабошци. На тај начин се верујући благосиљају заједно са верујућим Аврамом“ (Гал 3, 8-9).

На једном месту у Светоме Писму Новогa Завета, по нашем увиду и једином, придев πιστός у значењу „који верује“ у вези је са васкрсењем, тј. претпоставља човека који верује без сумње у Христово васкрсење. Стога бисмо нагласили да је овде већ реч о једној од специфичних употреба овог придева условљенично-возаветним контекстом. Наиме, у *Јеванђељу по Јовану*, Христос се, пруживши доказе за своје васкрсење, обраћа апостолу Томи следећим речима:

εἶτα λέγει τῷ Θωμᾷ· φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος ἀλλὰ πιστός.

„Затим [Исус] рече Томи: Стави свој прст овде и види моје руке, пружи своју руку, стави је у моје слабине и не буди неповерљив него веруј“ (Јн 20, 27).

Овом приликом треба споменути да и иначе придев πιστός,] у Јеванђељу по Јовану долази искључиво у активном значењу.

Пажње је вредно напоменути да два релевантна српска превода Светога Писма Новогa Завета, Светог архијерејског синода Српске православне цркве и Емилијана Чарнића, придеве πιστός и ἄπιστος на овоме месту преводе као „в(ј)еран“ и „нев(ј)еран“. Тиме се, по нашем мишљењу, губи нијанса активног значења, које је овде недвосмислено. То следи из црквенословенског превода: „Не буди неверен, но верен.“ Већ је Вук Стефановић Караџић у преводу *Новогa Завета* задржао то црквенословенско значење за *вјеран* иако тај придев у народном језику има пасивно значење (у српским народним песмама *вјерна љуба / вјерни слуга*).

Сада прелазимо на најважније, уједно и најособеније употребе проучаваног придева у Светоме Писму Новогa Завета. Као што смо већ рекли, придев

πιστός у овом делу Светога Писма показује нову и због контекста специфичну употребу, тесно повезану са хришћанским религијским системом, у чијим оквирима добија изузетну вредност. Та христијанизована употреба се очитује онда када се придевом πιστός у активу означава неко ко исповеда хришћанску веру. За овакву употребу и значење могу се навести две групе потврда. У првој групи придев πιστός се јавља са неком допуном, док се у другој групи употребљава без допуне (у питању је, дакле, апсолутна употреба). Најпре размотримо четири међу собом упоредиве варијанте истог смисла, заједно са њиховим карактеристичним допунама. Ово активно значење придева πιστός Бултман повезује са глаголом πιστεύειν [4, VI, с. 215].

πιστός τῷ Κυρίῳ „**верујући у Господа**“:

καί τις γυνή ὀνόματι Λυδία, πορφυρόπωλις πόλεως Θυατείρων σεβομένη τὸν Θεόν, ἤκουεν, ἣς ὁ Κύριος διήνοιξεν τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλομένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεισεν λέγουσα· εἰ κεκρικατέ με πιστῆν τῷ Κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μένετε· καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς.

„И нека побожна жена по имену Лидија, продавачица пурпура из града Тијатире, слушаше; њено срце Господ отвори да пази на оно што је говорио Павле. А пошто би крштена она и њен дом, замоли нас речима: ако сте просудили да ја верујем у Господа, уђите у мој дом и останите; и приволи нас“ (ДА 16, 14-15).

πιστός ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ „**верујући у Христа Исуса**“:

Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ τοῖς ἁγίοις τοῖς οὐσιν ἐν Ἐφέσῳ καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

„Павле, апостол Христа Исуса по Божјој вољи, светима који су у Ефесу и који верују у Христа Исуса: благодат вам и мир од Бога, Оца нашега, и Господа Исуса Христа“ (Еф 1, 1-2).

Сличну уводну формулацију читамо и на следећем месту у Светома Писму Новога Завета:

Παῦλος ἀπόστολος Χριστοῦ Ἰησοῦ διὰ θελήματος Θεοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφός τοῖς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς ἡμῶν.

„Павле, апостол Христа Исуса вољом Божјом и брат Тимотеј, светима у Колоси и браћи која верује у Христа: благодат вам и мир од Бога, Оца нашега“ (Кол 1, 1-2).

Занимљиво је још и то да се ова два места (Еф 1, 1-2 и Кол 1, 1-2) у релевантним речницима различито интерпретирају [4, VI, с. 215 н. 309; 1, с. 1337; 2, с. 821]. У том контексту ваља напоменути да два српска релевантна превода Светога Писма Новога Завета и на овим местима дају пасивна значења: „в(ј)ернима у Христу Исусу“ за πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ и „в(ј)ерној браћи у Христу Исусу“ за πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν Χριστῷ. Додуше, не може се у Новоме Завету са сигурношћу установити еквивалентна употреба πιστεύειν ἐν τῷ Χριστῷ „веровати у Христа“ (види: Јн 3, 14-16; Еф 1, 12-14).

πιστός εἰς Θεόν „**верујући у Бога**“:

...δι' ὑμᾶς τοὺς δι' αὐτοῦ πιστοὺς εἰς Θεὸν τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς Θεόν.

„...ради вас, који кроз њега [Христа] верујете у Бога који га је васкрсао из мртвих и даровао му славу, тако да ваша вера и ваша нада буду у Бога“ (1 Петр 1, 21).

Поред фразе τοὺς πιστοὺς εἰς θεόν, рукописна традиција садржи и фразу πιστεύοντας εἰς θεόν v.l.: „δι' αὐτοῦ (= Χριστοῦ) πιστοὶ (πιστεύοντες v.l.) εἰς θεόν 1 Pt 1, 21“ (2, с. 821). То би могло објаснити ову предлошку допуну будући да се од Новога Завета глагол πιστεύειν конструише и са тим предлогом. Исто важи и за именицу πίστις која је на овом месту у активном значењу „вера у“ такође ближе одређена предлошком допуном εἰς Θεόν. Стога је разумљива чињеница

да за хапаксе πιστός εἰς Θεόν „верујући у Бога“, πίστις εἰς Θεόν „вера у Бога“ не постоји паралела у хеленској, нити у хеленојудејској књижевности, будући да највероватније имају свој узор у важној, карактеристично новозаветној конструкцији глагола πιστεύειν: πιστεύειν εἰς Θεόν „веровати у Бога“ (упореди: Јн. 2, 11; 12, 34-36, 44-45, 46; 14, 1; Мт 18, 5-6; ДА 19, 4).

Употребљен без допуне (апсолутно), придев πιστός такође исказује ово ново религијско значење које има у претходним формулама.

πιστός „**који верује, верујући [у Христа]**“:

Κα τήντησεν δὲ καὶ εἰς Δέρβην καὶ εἰς Λύστραν. καὶ ἰδοὺ μαθητῆς τις ἦν ἐκεῖ ὀνόματι Τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς Ἰουδαίας πιστῆς, πατρὸς δὲ Ἑλλήνος, ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑπὸ τῶν ἐν Λύστροις καὶ Ἰκονίῳ ἀδελφῶν.

„Затим је доспео у Дерву и Листру. И где, онде беше неки ученик по имену Тимотеј, син верујуће Јудејке и оца Грка. Браћа у Листри и Икониуму су за тога [Тимотеја] добро сведочила“ (ДА 16, 1-2).

εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ἀγωνιζόμεθα, ὅτι ἠλπικαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὃς ἐστὶν σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων μάλιστα πιστῶν.

„Зато се трудимо и боримо, јер се надамо у Бога живог који је Спаситељ свих људи, а понајвише верујућих [у Христа]“ (1 Тим 4, 10).

Оваква употреба придева πιστός посведочена је и на следећим местима у Светома Писму Новога Завета: 1 Тим 5, 16; 6, 2; 2 Кор 6, 15; Тит 1, 6.

(οἱ) πιστοί, „**верници = хришћани**“ (супстантив):

...καλυόντων γαμῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἐκτίσεν εἰς μεταλήμψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν.

„...који спречавају ступање у брак, захтевају да се уздржава од јела, која је Бог створио да их са благодарношћу верници (хришћани) узимају и они који су познали истину“ (1 Тим 4, 3).

καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνήλθαν τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται·

„И задививше се хришћани родом Јудеји, који су дошли с Петром, што се и на незнабошце излио дар Светог Духа“ (ДА 10, 45).

Овај супстантив (οἱ) πιστοί, има свој потпуни пандан у поимениченом партиципу глагола πιστεύειν, и то такође у номинативу множине мушког рода: (οἱ) πιστεύοντες „верујући људи, верници, хришћани“ (упореди: ДА 2, 44-45; 4, 32; 19, 18; 21, 20; 1 Кор 14, 22).

На црквенословенски језик овај придев је преведен одговарајућим придевским еквивалентом — „верен.“ Само на једном месту — 1 Петр 1, 21 — употребљен је одговарајући облик глагола „веровати“: „иже его ради веруете в Бога.“ О значењу придева „вер'н“ обавештава нас и речник црквенословенског језика хрватске (и српске) редакције: 1. vjeran, pouzdan, vjerodostojan, (pošten); 2. vjerujući, robožan, који vjeruje, bogoljuban (3, 12, с. 123-124).

На разматраним местима у Вулгати придев πιστός преводи се стереотипно. Наиме, овај придев увек је преведен придевом *fidelis*, при чему се не може јасно препознати активно значење придева πιστός. Тек код Тертулијана посведочена је употреба придева *fidelis* као супстантива: *fidelis = Christianus (De cultu feminarum II 4, 5)*.

Из наведенога може се имати увид у активно значење придева πιστός у Светома Писму Новога Завета. Придев πιστός у Светома Писму Новога Завета показује нову и специфичну употребу, тесно повезану са хришћанским религијским системом, у чијим оквирима добија изузетну вредност. Та христијанизована употреба се показује онда када се придевом πιστός у активу означава неко ко исповеда хришћанску веру. Латински превод светописамског текста избором преводног еквивалента не наглашава нијансе значења приде-

ва πιστός. Црквенословенски језик даје уједначен превод ове лексеме. Српски језик може адекватно да пренеси смисао оригинала.

Извори

Novum Testamentum Graece, Nestle — Aland: Textum Graecum post E. et E. Nestle communiter ediderunt B. et K. Aland / J. Karavidopoulos / C. M. Martini / B. M. Metzger, Stuttgart 271993.

Biblia Sacra, luxta Vulgatam Versionem, editionem quartam emendatam cum sociis B. Fischer / H. I. Frede / H. F. D. Sparks / W. Thiele praeparavit R. Gryson, Stuttgart 41994.

Литература

1. Bauer W. *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*, 6 (völlig neu bearbeitete Auflage, hrsg. von K. Aland u. B. Aland) / W. Bauer. — Berlin / New York 1988.

2. B D A G. *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian Literature* / W. F. Arndt, F. W. Gingrich, F. W. Danker. — Chicago 2000.

3. R C J. *Rječnik crkvenoslavenskoga jezika hrvatske redakcije*, sv. 12. — Zagreb 2004.

4. ThWNT. *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament I-X* / begr. von G. Kittel, hrsg. von G. Friedrich. — Stuttgart 1933-1979.

Ключевые слова	Wyrazy kluczowe	Keywords
семантика греческий язык церковнославянский язык Священное Писание Нового Завета верующий	semantyka język grecki język cerkiewnosłowiański Nowy Testament wierny	semantics Greek language Church Slavonic language The Holy Scripture of the New Testament the one who believes

Ранкович З., Вешович М. К вопросу о семантике прилагательного πιστός в Священном Писании Нового Завета

Прилагательное πιστός в Священном Писании Нового Завета показывает новое и специфическое употребление, тесно связанное с христианской религиозной системой, в рамках которой оно приобретает исключительную ценность. Христианизованное употребление, в частности, выходит на первый план в случае, когда прилагательным πιστός в действительном залоге обозначается тот, кто исповедует христианскую веру, "кто верует (в кого-либо)". Для упомянутого употребления и значения приводятся две группы свидетельств. В первой группе прилагательное πιστός встречается с определенным дополнением, тогда как во второй группе употребляется без дополнения (следовательно, речь идет об абсолютном употреблении).

Ранковић З., Вешовић М. Из семантике придева πιστός у Светоме Писму Новог Завета

У раду се разматра активно значење придева πιστός у Светоме Писму Новог Завета, уз навођење црквенословенских преводних еквивалената, а даје се и превод датог придева на српски језик. Активна употреба овога придева у Новоме Завету развија одређене особености, добијајући при томе и на религиозном значају.

Ranković Z., Vešović M. O semantyce przymiotnika πιστός w nowym Testamencie

Przymiotnik πιστός w Nowym Testamencie używany jest w nowym specyficznym znaczeniu, ściśle związanym z religią chrześcijańską, w ramach której przybiera szczególną wartość. W chrześcijaństwie używany jest w konstrukcjach strony czynnej, kiedy oznacza tego, który wyznaje wiarę chrześcijańską; tego, który wierzy (w kogoś). Znaczenie to jest potwierdzone dwoma typami świadectw. W pierwszej grupie przymiotnik πιστός występuje z określonym dopełnieniem, podczas gdy w drugiej — bez dopełnienia.

Rankovic Z., Vesovic M. From the Semantics of the adjective πιστός in the Holy Scripture of the New Testament

The adjective πιστός in the Holy Scripture of the New Testament shows new and specific usage, tightly connected with the Christian religious system, in the scope of which it gains particular importance. The Christianized usage is present when the adjective πιστός, in active voice, denotes a person of a Christian confession, "the one who believes (in someone)". Two groups of examples are given to illustrate this usage and meaning. In the first group the adjective πιστός appears with a complement, while in the second group it is used without a complement (therefore in absolute usage).

